

такий же строк (у випадку повторного арешту, якщо особа була звільнена з-під варті) відповідно до § 178 КПК Австрії [5, с. 225-226].

Як ми бачимо, у кримінальному судочинстві ФРН (як і Австрії) суд, на відміну від українського, враховуючи найвищий ступінь суворості застосованого заходу примусу, має своїм обов'язком самостійно перевіряти правомірність взяття особи під варту, що створює додаткові та ефективні гарантії забезпечення конституційного принципу недоторканності особи. Окрім того, строки тримання під вартою суттєво обмежені. В контексті потреби гармонізації законодавства України із правом країн-членів Євросоюзу українським правникам також слід звернути більш пильну увагу на очевидні переваги процедури взяття під варту особи, яка запроваджена у ФРН та Австрії, країнах, процесуальне право яких вважається найпрогресивнішим у Європі.

1. Кримінально-процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та допов. на 22 вересня 2010 року : (Відповідає офіц. текстів). – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. – 192 с.

2. Рабінович П.М. Права людини і громадянина : навч. посібник / Додаток : Конвенція про захист прав і основних свобод людини /

П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.

3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі „Вемхофф проти Німеччини” : 27 червня 1968 року // Забезпечення органами внутрішніх справ міжнародно-правових стандартів прав людини при охороні громадського порядку : у 3 ч. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – Науково-практичний, документально-джерельний та навчально-методичний комплекс : у 3 ч. / відп. ред. Римаренко Ю.І. та ін.). Ч. 2, Ч. 3. – 2001. – 584 с.

4. Филимонов Б.А. Федеративная Республика Германия. Уголовно-процессуальный кодекс / Б.А. Филимонов. – М. : Манускрипт, 1994. – 204 с.

5. Bachner-Foregger H. Strafprozessordnung. StPO 1975. – Wien, Taschenausgabe. – 2008. – 501 s.

6. BVerfGE NJW. Bundesverfassungsgericht. Neue Juristische Wochenschrift. – 1973, 1364.

7. Kleinknecht T., Meyer K., Meyer-Goßner L. Strafprozeßordnung. GVG, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen. 41., neu bearbeitete Aufl. Verlag C.H. Beck. München, 1993. – 2095 s.

8. Meyer-Goßner L. Strafprozeßordnung. GVG, Nebengesetze und ergänzende Bestimmungen. 48 neu bearbeitete Aufl. – München : C.H. Beck, 2005. – 2095 s.

9. OLG Düsseldorf. NJW. Neue juristische Wochenschrift. 1986, 2204.

10. OLG Frankfurt. NJW. Neue juristische Wochenschrift. 1965, 1342.

11. StPO-Erläuterungen // Polizei-Fach-Handbuch. Band 1. Verlag Deutsche Polizeiliteratur. GMBH. 3 Nachtrag. Juli. – 2001.

В статті розглядаються деякі питання, що стосуються взяття під стражу в Україні, ФРН та Австрії. Автором уделено увагу процедурі застосування цієї міри пресечення в контексті гармонізації законодавства України з правом країн-членів Євросоюзу.

Ключевые слова: міри процесуального примусу, міри пресечення, взяття під стражу, забезпечення прав і свобод.

This article deals with the some problems of arresting people in Ukraine, Germany and Austria. The author pays attention to the procedure of application of this measure of enforcement in the context of harmonization of the Ukrainian legislation to the legislation of the member countries of the European Union.

Key words: enforcement measures, arrest, assurance of rights and freedoms.

УДК 342.737

Ю.М. Коломієць – к.ю.н., доцент, професор кафедри конституційного і міжнародного права Харківського національного університету внутрішніх справ;

О.В. Козир – викладач кафедри конституційного і міжнародного права Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРИНЦИПИ ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ОСОБИ НА НЕДОТОКРАННІСТЬ ЖИТЛА

Досліджено принципи обмеження конституційного права особи на недоторканність житла. Встановлено, що під принципами обмеження конституційного права особи на недоторканність житла необхідно розуміти основоположні ідеї, вимоги, які встановлюють порядок обмеження даного права. Виділено наступні принципи обмеження права на недоторканність житла: принцип законності, принцип конкретності, принцип обґрунтованості, принцип збалансованості, принцип недопустимості свавільних обмежень.

Ключові слова: право особи, обмеження, принципи, недоторканність житла, свавільне обмеження, міжнародно-правові документи.

Конституційне право на недоторканність житла, будучи суб'єктивним правом, зачіпає й суспільні інтереси. Безперечно, що необхідно визначити розумну міру допустимості обмеження права

на недоторканність житла, визнаючи його значимість, та не притісняючи інші права громадян.

Тематика щодо обмеження права на недоторканність житла у науковій літературі

розглядалася лише фрагментарно (А.М. Колодій, А.Ю. Олійник, Ф.М. Рудинський, Ю.І. Стецовський, Ю.М. Тодика та ін.). Як правило, вказані науковці розглядали дане право лише в якості допоміжного об'єкта дослідження. Проблема ж принципів обмеження конституційного права особи на недоторканність житла взагалі не розглядалася у науковій літературі.

Але актуальність даного дослідження пояснюється не лише відсутністю наукових розробок. Визначення принципів обмеження конституційного права особи на недоторканність житла дозволить в подальшому проаналізувати відповідність національного законодавства цим принципам.

Основними цілями даного дослідження є виокремлення принципів обмеження права особи на недоторканність житла та формулювання власної позиції з цієї проблематики.

Термін „обмежити” в довідковій літературі розуміється як „ускладнити певними умовами, поставити в певні межі, рамки” [1, с. 357]. Термін „правові обмеження” є спеціальним і конкретним по відношенню до загальнономовного поняття „обмеження”. Правові обмеження – це „встановленні в праві межі, в яких суб'єкти мають діяти; це стримування неправомірної поведінки, які створюють умови для задоволення інтересів контрагента (в широкому змісті слова) і суспільних інтересів в охороні і захисті” [2, с. 163].

В науковій літературі відсутнє єдине тлумачення поняття „обмеження прав”. Поряд з ним використовується термін „межі прав” [3, с. 8]. Немає його і в міжнародно-правових документах, які відображають це явище. Наприклад, в Загальній декларації (п. 2 ст. 29); Пакті про економічні, соціальні та культурні права (ст. 4); Документах Копенгагенської наради Конференції по людському виміру ОБСЄ (прийнятий 29 липня 1990 р., ст. 24) використовується термін „обмеження”; в Пакті про громадянські та політичні права (ст. 4) – „отступление государств от своих обязанностей”; в Американській конвенції про права людини від 22 листопада 1969 р. (ст. 27) – „призупинення гарантій”, а в Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 р. використовуються як рівноправні поняття – „обмеження” (ст. 8-11, 18) і „відступ від своїх зобов'язань” (ст. 15).

На нашу думку, найбільш вдало визначив поняття обмеження права особи А.Є. Стрекалов. Так, на його думку, обмеження основних прав (свобод) людини і

громадянина являє собою правомірне, цілеспрямоване кількісне та (або) якісне применшення у процесі правореалізації тих можливостей моделей поведінки (правомочностей), які складають основне право (свободу) особи, збоку інших осіб [4, с. 7]. Подібне визначення доцільно повною мірою застосувати до конституційного права особи на недоторканність житла.

Враховуючи вищенаведене, можна з впевненістю стверджувати, що питанню обмеження прав і свобод людини і громадянина взагалі та конституційного права особи зокрема приділяється значна увага як збоку міжнародного співтовариства так і науковців. Однак, незважаючи на це існують певні недосліджені аспекти обмеження конституційного права особи на недоторканність житла. Так, взагалі недослідженим залишається проблема принципів обмеження даного права.

Під принципами обмеження права особи на недоторканність житла доцільно розуміти основоположні ідеї, вимоги, які встановлюють порядок обмеження даного права. Так, подібні вимоги стосовно громадянських та політичних прав були запропоновані в Сіракузьких принципах тлумачення обмежень і відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.) [5]. Даний документ був прийнятий у травні 1984 року групою міжнародних експертів, скликаних Міжнародною комісією юристів, Міжнародною асоціацією Міжнародної Комісії юристів, Інститутом прав людини Урбана Моргана та Міжнародним інститутом теорії й практики кримінального права [6, с. 115]. Незважаючи на те, що дані принципи не є юридично обов'язковими, вони являють собою надзвичайно авторитетне джерело тлумачення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права стосовно положень про обмеження прав людини і громадянина.

Виходячи з положень міжнародно-правових документів з питань обмеження прав людини і громадянина можна виділити ряд принципів обмеження конституційного права особи на недоторканність житла. До таких принципів відносяться: принцип законності, принцип конкретності, принцип обґрунтованості, принцип збалансованості, принцип недопустимості свавільних обмежень. Розглянемо кожен з них окремо.

Одним з найважливіших принципів обмеження конституційного права особи на недоторканність житла є принцип законності. Даний принцип необхідно розуміти у двох аспектах. По-перше, недопустимими є жодні обмеження по

відношенню до конституційного права на недоторканність житла крім прямо передбачених національним законом, що діє в момент введення обмежень. По-друге, однаково недопустимим є використання, не закріплених в законодавстві, підстав для застосування обмежень стосовно досліджуваного права особи. Тобто принцип законності має розглядатися з урахуванням не лише відповідності законові обмеження як такого, а й такої ж відповідності його підстав.

Законом також мають бути передбачені достатні гарантії та ефективні засоби правового захисту від незаконного чи не правового введення чи застосування подібного обмеження. Нормативні документи, що передбачають обмеження мають бути доступні кожному.

Важливість дотримання даного принципу не викликає сумнівів. Відсутність законодавчого закріплення обмежень будь-якого конституційного права, як і їх ненормативний характер під час застосування, призводить до масових порушень цього конституційного права особи. Якщо ж повернутися безпосередньо до конституційного права на недоторканність житла, то необхідно зазначити, що для нього цей принцип є необхідним як для жодного з інших прав. Це пояснюється, насамперед тісним зв'язком обмежень даного права з кримінальним процесом (обшуки, виїмки, огляди, прослуховування) та можливими правовими наслідками за результатами таких обмежень.

Тісно пов'язаний з ним наступний принцип – принцип конкретності. Цей принцип полягає в тому, що тлумачення будь-яких підстав обмеження конституційного права особи на недоторканність житла має бути максимально конкретним і будь-які сумніви мають вирішуватись на користь захисту та забезпечення даного права особи. Крім того, тлумачення подібних підстав обмеження має проходити з урахуванням характеру і контексту умов, в яких воно застосовується.

Дотримання цього принципу зменшує імовірність зловживання нормами права, що регулюють процедури обмеження конституційного права особи на недоторканність житла. Адже в залежності від ситуації процедуру та порядок обмеження необхідно оптимізувати для мінімізації наслідків обмеження.

Наступний принцип – принцип обґрунтованості. Даний принцип означає, що обмеження конституційного права має бути обґрунтоване достатньо вагомими підставами. Крім того важливою умовою

застосування обмеження є неможливість його уникнення для вирішення проблемної ситуації що склалась (фактично підстав обмеження).

Фактична цінність даного принципу є беззаперечною. Адже на практиці він означає, що перш ніж певний суб'єкт здійснить обмеження конституційного права особи на недоторканність житла він має перевірити можливість уникнення даного обмеження, і, у випадку коли інші можливі варіанти вирішення проблемної ситуації відсутні прийняти аргументоване рішення про здійснення подібного обмеження.

Наступний принцип значною мірою пов'язаний з попереднім. Принцип збалансованості, на нашу думку, полягає у тому, що застосування будь-якого обмеження конституційного права особи на недоторканність житла не повинно відбуватися із застосування заходів, що призводять до більш значного обмеження даного права ніж це потрібно для досягнення цілей з якими обмеження застосовується. Тобто можна говорити про певну збалансованість цілей та безпосередніх заходів обмеження.

Ведучи мову про цей принцип необхідно звернути також увагу на його важливу роль у системі принципів обмеження конституційного права особи на недоторканність житла. Враховуючи високий технічний рівень сучасного суспільства виважений підхід до даних заходів є просто очевидним. Помилкове обрання заходів обмеження чи міри їх застосування може ще більш ускладнити процедуру обмеження. А, враховуючи й так негативний характер обмеження конституційного права на недоторканність житла для особи, це є неприпустимим.

Важливим з точки зору дотримання міжнародно-правових стандартів досліджуваного права є принцип недопустимості свавільних обмежень конституційного права особи на недоторканність житла. Під терміном „свавільне посягання” міжнародне співтовариство розуміє несправедливі акти застосовані до особи, які вчинено з порушенням міжнародних принципів, хоча за внутрішнім законодавством окремої країни вони можуть визнаватися законними та справедливими [7, с. 135-137].

Дотримання цього принципу унеможливорює існування обмежень конституційного права особи на недоторканність житла, які не відповідають міжнародно-правовим стандартам даного права. Не зважаючи, навіть, на ту обставину, що подібне обмеження може бути цілком законним згідно чинного законодавства України.

Отже, під принципами обмеження конституційного права особи на недоторканність житла необхідно розуміти основоположні ідеї, вимоги, які встановлюють порядок обмеження даного права. Можна виділити ряд принципів обмеження даного права: принцип законності, принцип конкретності, принцип обґрунтованості, принцип збалансованості, принцип недопустимості свавільних обмежень. Існування даних принципів та їх дотримання є необхідною умовою гарантування конституційного права особи на недоторканність житла в Україні.

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М., 1988. – 748 с.
2. Хессе К. Основы конституционного права ФРГ / под ред. Н.А. Сидорова. – М., 1981. – 368 с.
3. Воеводин Л.Д. Пределы осуществления прав и свобод человека и гражданина Российской Федерации / Л.Д. Воеводин // Права человека в условиях становления гражданского общества : Материалы междунар. научн. конференции (Курск, 15-16 мая 1997 г.). – Курск, 1997. – С. 8-11.

Исследовано принципы ограничения конституционного права личности на неприкосновенность жилья. Установлено, что под принципами ограничения конституционного права личности на неприкосновенность жилья необходимо понимать основоположные идеи, требования, которые устанавливают порядок ограничения данного права. Выделено следующие принципы ограничения права на неприкосновенность жилья: принцип законности, принцип конкретности, принцип обоснованности, принцип сбалансированности, принцип недопустимости произвольных ограничений.

Ключевые слова: право личности, ограничения, принципы, неприкосновенность жилья, произвольное ограничение, международно-правовые документы.

The principles of constitutional limitations of a constitutional law of the person on the inviolability of home is investigated. It is established that under the principles of limiting the constitutional right of individuals to inviolability of the home must understand ideas, requirements that shall govern the limitation of the right. Allocated to the following principles limiting the right to inviolability of the home: the principle of legality, the principle of specificity, the principle of reasonableness, the principle of balance, the principle of non-willful restrictions.

Key words: right for personality, limitation, principles, inviolability of habitation, self-willed limitation, mizhnarodno-pravovi documents.

4. Стрекалов А.Е. Обмеження основних прав та свобод людини і громадянина як інститут конституційного права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.02 / А.Е. Стрекалов. – Х., 2010. – 20 с.

5. Сиракузские принципы толкования ограниченный и отступлений от положений Международного пакта о гражданских и политических правах / Вестник МГУ. Серия 11. Право. – 1992. – Вип. 4. – С. 65-66.

6. Стрекалов А.Е. Міжнародно-правові стандарти щодо обмеження основних прав і свобод / А.Е. Стрекалов // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Діодоренка. – 2009. – Спец. вип. №1. Захист прав людини в контексті сучасного громадянського суспільства. – С. 106-121.

7. Ответственность личности перед обществом и ограничение прав и свобод человека, предусмотренные в статье 29 Всеобщей декларации прав человека. Вклад в дело свободы личности в рамках закона : (Исследование подготовленное Эрикой-Ирен А. Дасс, специальным докладчиком Подкомиссии по предотвращению дискриминации и защите меньшинств). – Нью-Йорк : ООН. – 1983. – 254 с.

УДК 340

О.І. Богатирьова – к.ю.н., завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Поліцейської фінансово-правової академії

ПРАВО ЗАСУДЖЕНИХ НА ОТРИМАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

У статті здійснена спроба розкрити право засуджених на отримання медичної допомоги під час відбування покарання.

Ключові слова: право, засуджений, медична допомога, покарання.

Проблема організації медичної допомоги засудженим була і залишається актуальною не тільки для України, а й для в соціально-економічній галузі, а будь-якої країни світу. Так, у п. 25 Віденської декларації про злочинність і правосуддя відзначається, що „всеохоплюючі стратегії попередження злочинності на міжнародному, національному, регіональному і місцевому рівнях повинні торкатися докорінних причин і фактів ризику, пов'язаних зі злочинністю і віктимізацією, шляхом проведення відповідної політики також в галузі охорони здоров'я, освіти і правосуддя” [2].

Питання щодо права засуджених на

отримання медичної допомоги розглядалися в роботах відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких праці Л.В. Багрій-Шахматова, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.А. Бадири, І.Г. Богатирьова, М.Г. Вербенського, О.М. Джуки, Т.А. Денисової, О.Г. Колба, В.О. Корчинського, М.І. Мельника, В.О. Меркулової, В.П. Петкова, В.І. Рудника, А.Х. Степанюка, В.М. Трубникова, О.В. Ткачової, П.Л. Фріса, С.Я. Фаренюка, С.І. Халимона, Д.С. Шияна, І.С. Яковець та інших.

Правовий статус засудженого є досить складним соціально-правовим явищем і виступає в якості сукупності передбачених різними галузями законодавства України